

Ποταμοί της Κύπρου

Δρ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Υδρολόγος στο Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων

Υδρογραφικά, το νησί της Κύπρου είναι υποδιαιρεμένο σε 70 λεκάνες απορροής και 387 υπολεκάνες απορροής. Λεκάνη απορροής ποταμού με απλά λόγια είναι η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το βρόχινο νερό (απορροή) μέσω ρυακιών, ποταμών σε συγκεκριμένο σημείο του υδάτινου ρεύματος. Παράδειγμα, η λεκάνη απορροής του ποταμού Κούρη που ξεκινά με μικρά ρυάκια από τις κορυφές του Τροόδους και καταλήγει στη θάλασσα στον κόλπο της Επισκοπής. Η λεκάνη απορροής του Κούρη έχει την πιο μεγάλη απόδοση, δηλαδή, συγκεντρώνει το μεγαλύτερο όγκο νερού, και για αυτό το λόγο έχει κατασκευαστεί και το μεγαλύτερο φράγμα της Κύπρου (Κούρης) που έχει χωρητικότητα 115 εκατομμύρια κυβικά μέτρα (ΕΚΜ), που ισούται περίπου με το 1/3 της συνολικής χωρητικότητας των φραγμάτων του νησιού. Υπολεκάνη είναι η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το σύνολο της απορροής ενός παραποτάμου. Παράδειγμα, οι υπολεκάνες του Λιμνάτη, του Κούρη και του Κρυού συνιστούν την λεκάνη απορροής του Κούρη.

Ανέκαθεν ο άνθρωπος αξιοποιούσε τα νερά των ποταμών προς όφελός του με διάφορους τρόπους. Οι πιο σημαντικοί από αυτούς είναι η ύδρευση των κατοικημένων περιοχών και η άρδευση των καλλιεργούμενων εκτάσεων. Παλαιότερα χρησιμοποιούσαν τη δύναμη της ροής ενός ποταμού κατασκευάζοντας νερόμυλους στην όχθη του. Ερείπια τέτοιων νερόμυλων είναι διάσπαρτα σε όλη την Κύπρο.

Η εποχιακή κατανομή της επιφανειακής απορροής ακολουθεί την εποχιακή κατανομή των βροχοπτώσεων, με ελάχιστες τιμές κατά τους θερινούς μήνες και μέγιστες τιμές κατά τους χειμερινούς μήνες. Αποτέλεσμα του Ανατολικού Μεσογειακού κλίματος, το οποίο χαρακτηρίζεται από ζεστό θέρος μεγάλης διάρκειας και χαμηλής μέσης ετήσιας βροχόπτωσης, είναι να μην υπάρχουν ποταμοί με συνεχή ροή σε όλο τους το μήκος. Οι περισσότεροι ποταμοί ρέουν για 3 με 4 μήνες το χρόνο και στερεύουν κατά τον υπόλοιπο. Μόνο τμήματα κάποιων ποταμών τα οποία βρίσκονται σε μεγάλο υψόμετρο στην περιοχή του Τροόδους έχουν συνεχή ροή (οι ποταμοί Ξερός, Διαρίζος, Καργώτης, Μαραθάσας, Κούρης και Γερμασόγειας). Οι περισσότεροι ποταμοί έχουν μάλλον απότομη κλίση εκτός από τα ποτάμια στις πεδινές εκτάσεις κατά μήκος της νότιας ακτής του νησιού. Τα πιο πολλά τμήματα των ποταμών, ωστόσο, βρίσκονται σε ενδιάμεσο υψόμετρο.

Το νερό που καταλήγει στους ποταμούς (επιφανειακή απορροή) στις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου κατά τα τελευταία δέκα χρόνια, είναι κατά μέσο όρο 275 ΕΚΜ τον χρόνο. Αποτέλεσμα της πολιτικής για ανάπτυξη των υδάτινων πόρων του νησιού ήταν η κατασκευή φραγμάτων, στα οποία διοχετεύονται τα νερά μεγάλων ποταμών και αποθηκεύεται σε αυτά το 30% της επιφανειακής απορροής. Το υπόλοιπο 70% εμπλουτίζει τα υπόγεια υδροφόρα στρώματα, από το οποίο το 1/3 περίπου ρέει υπόγεια στη θάλασσα. Ένεκα της κατασκευής φραγμάτων, το ποσοστό νερού που ρέει κάθε χρόνο επιφανειακά στη θάλασσα είναι πολύ μικρό και μειώνεται συνεχώς.

Οι μεγαλύτεροι ποταμοί του νησιού πηγάζουν από την οροσειρά του Τροόδους, η οποία δέχεται και τη μεγαλύτερη βροχόπτωση απ' όλες τις περιοχές της Κύπρου. Οι περισσότεροι από αυτούς αρχίζουν τη ροή τους βόρεια ή νότια της κορυφογραμμής, η

οποία αρχίζει από τη βουνοκορφή του Μαχαιρά στα ανατολικά και συνεχίζεται δυτικότερα προς τις κορφές Σταυρόπευκος, Παπούτσα, Αδελφοί, Τρόδος, Κύκκος και Τρίπυλος.

Οι μεγαλύτεροι σε μήκος ποταμοί της Κύπρου, είναι ο Πεδιαίος (98 χιλιόμετρα) και ακολουθούν οι ποταμοί Γιαλιάς (88 χιλιόμετρα), Σερράχης (55 χιλιόμετρα), Διαρίζος (42 χιλιόμετρα), Ξερός Ποταμός (41,5 χιλιόμετρα) και Έζουσα (41 χιλιόμετρα). Ακολουθούν με μικρότερο μήκος οι Κούρης, Ακάκι, Χαποτάμι, Περιστερώνα, Οβγός, Τρέμινθος, Ελιάς, Σταυρός της Ψώκας, Πεντάσχοινος, Καργώτης, Βασιλικός, Μαρώνι, Γερμασόγεια, Ατσάς, Λιμνάτης, Κρυός, Αλυκός, Γαρύλλης, Σέτραχος, Λιμνίτης, Ξερός κ.α.

Από την οροσειρά του Πενταδακτύλου πηγάζουν μικρά ρυάκια που είτε χύνονται στη θαλάσσια περιοχή της Κερύνειας (Αργάκι των Καραβιών, Καταρράκτης, Κησιά, Μαυρολίμνη κ.α.), είτε διασχίζουν την κεντρική πεδιάδα και χύνονται στον κόλπο της Μόρφου (Αλουπός και Αργάκι του Παλαιοκάστρου), καθώς και στον κόλπο της Αμμοχώστου (Γεροκόλυμπος, Καλαμούλης, Άγιος Σάββας, Γεροπόταμος κ.ά.). Επίσης, άλλα ρυάκια που πηγάζουν από τον Πενταδάκτυλο διασχίζουν την κεντρική πεδιάδα και ενώνονται με άλλους κύριους ποταμούς. Παράδειγμα τέτοιων ρυακιών είναι ο Αρμυρός, που ενώνεται με τον Πεδιαίο στην περιοχή του Τουρκοκυπριακού χωριού Ορτάκιοι ή Μινζέλι (κοντά στον Τράχωνα) και το ρυάκι Στενώματα που ενώνεται με το ρυάκι Πύργος, το οποίο με τη σειρά του ενώνεται με το ρυάκι της Σκυλλούρας που τελικά καταλήγει στον Οβγό, στην περιοχή βόρεια της Δένειας.

Η ποιότητα και η ποσότητα του νερού που ρέει στους ποταμούς, ο τρόπος και η διάρκεια της ροής, η κατανομή τους στο χρόνο, η μέγιστη παροχή και το ποσοστό σε κάθε μια από τις χρήσεις νερού, υπολογίζονται με τις κατάλληλες μετρήσεις που διενεργεί τακτικά το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων με όργανα που έχει εγκαταστήσει σε σημεία κατά μήκος των ποταμών. Σε αυτά τα σημεία αφενός μετρείται η ροή του νερού και αφετέρου παίρνονται και δείγματα για χημική ανάλυση. Παράλληλα, γίνονται τακτικές μετρήσεις των μεταφερομένων ιζημάτων και της χημικής και βιολογικής ποιότητας του νερού των ποταμών. Οι μετρήσεις αυτές είναι πρωταρχικής σημασίας, κυρίως, διότι πάνω σ' αυτές στηρίζονται οι διάφορες μελέτες για την ορθολογική και αειφόρο διαχείριση των επιφανειακών νερών.

Οι κύριοι φυσικοί παράγοντες που ρυθμίζουν την ποιότητα του νερού ενός χείμαρρου είναι η φύση της κοίτης του και της λεκάνης απορροής του (τύποι και κλίσεις εδαφών, μορφές κάλυψης γης) και η ποσότητα βροχόπτωσης την περιοχή των πηγών του ποταμού. Ως εκ τούτου, η ποιότητα διαφέρει πολύ από εποχή σε εποχή, καθώς και στα διάφορα σημεία κατά μήκος της κοίτης.

----- • -----